

237588 - مەتبۇئاتلاردىكى "بارلىق هوقۇق قوغدىلىنىدۇ" دېگەن سۆزدىن نېمە مەقسەت قىلىنىدۇ؟

سوئال

سىلەرنىڭ تور بەتلرىڭلاردا بار بولغان، "بارلىق هوقۇق قوغدىلىنىدۇ" دېگەن سۆزدىن نېمە مەقسەت قىلىنىدۇ؟ بۇ سۆزدىن مېنىڭ ئۇ تور بەتنىن ياكى مۇشۇ سۆزلەر يىزىلغان توربېكەت ياكى كىتابلاردىن بىر نەرسە كۆچۈرۈپ پايدىلىنىشىم توغرا بولما مادۇ؟ بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

ئىخچام جاۋاب

بۇ

يەردە هارام بولغان چەكلىمە: باشقۇلارنىڭ تىرىشچانلىق

خىزمىتىنى كۆز بويامچىلىق بىلەن ئۆزىگە نسبەت

بېرىش ياكى پايدا ئېلىش مەقسىتىدە ئەسلى

نۇسقىسىغا ئاساسلىنىپ تۈرۈپ كۆپەيتىش ئارقىلىق ئىگىسىنىڭ

رۇخسەتلىسىز تىجارەت قىلىش

دېمەكتۇر. بۇ ھەقتە تېخىمۇ

كۆپ مەلۇماتقا ئېرىشىش ئۈچۈن بۇ

-38847

131437 - نۇمۇرلۇق سوئاللارنىڭ جاۋابىغا

قارالىسىن.

ئاللاھ تائالا ھەممىدىن ياخشى بىلگۈچىدۇر.

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالىمەرنىڭ پەرۋەرىدىگارى بولغان ئاللاھقا خاستۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيمىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابىلىرىغا ئاللاھ تائالاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: ئىلمى بىر نەرسە تەييارلىغۇچى كىشىلەر، ياكى كەشىپ قىلغۇچىلار، كىتاب يازغۇچىلار، پىروگرامما ئىشلىكۈچىلەر ۋە تەتقىقاتچىلارنىڭ ئۆزلىرى ئىشلەپ تەييارلىغان ئىلمى نەتىجىلەرنىڭ ئۇستىگە: "بارلىق هوقۇق قوغدىلىنىدۇ" دېگەن سۆزنى يېزىپ قويىشىئۇلارنىڭ ئادىتى.

بۇ سۆزدىن بولغان مەقسەت: پىكىر ئىگىدارچىلىق هوقۇقى، كەشپىيات هوقۇقى ۋە ئىشلەپ چىقىرىلغان نەرسىگە ئالاقىدار بولغان هوقۇقلار مۇشۇ ئىشقا ئىگە بولۇپ تۈرگۇچىلار تەرىپىدىن ساقلىنىدۇ ۋە قوغدىلىنىدۇ دېگەن بولىدى.

بۇنىڭخا ئالاقىدار بولغان ھەق-هوقۇق ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

1-مەنىۋىي ئەدەبى ھەق. بۇنىڭدىن بولغان مەقسەت: ئىشلەپ چىقىرىلغان ئىلمى نەتىجىلەر ياكى يىزىلغان كىتابلار ياكى پىروگراممىلارنى ئۆز ئېگىسىگە نىسبەت بېرىش، نەشىر قىلىشقا رۇخسەت ئېلىش هوقۇقى، نەشىر قىلىش يوللىرىنى بېكىتىش هوقۇقى، ئۆزگەرتىش هوقۇقى ۋە ئېھتىياجلىق بولغاندا قايتۇرۇق بىلىش هوقۇقى قاتارلىقلار مەقسەت قىلىنىدۇ.

2-ماددى ھەق-هوقۇق. مۇشۇ ماددىلار، ئىشلەپ چىقىرىلغان ماتېرىياللار ۋە كەشپىياتلارنىڭ مالىيە قىممىتى بولۇپ، بۇنى كىشىلەرگە ھەقسىز تارقىتىش ياكى ھەق ئىلىپ تارقىتىش ئىگىسىنىڭ ھەق-هوقۇقدۇر.

مۇشۇ ئىشلەپ چىقىرىلغان نەرسىگە تەرىپلىنىدىغان مالىيە ئىمتىيازلار ۋە ئۇنىڭغا قايتىدىغان ھەق-هوقۇقلارنىڭ ھەممىسى ئۇ كىشىنىڭ ھەققى ھېسابلىنىدۇ.

ئىسلام پىقەي ئاکادېمېسىنىڭ قارارىدا: تىجارەت ئىسمى، تىجارەت ئادرېسى، تىجارەت بەلگىسى، يېزىش، كەشىپ قىلىش، نەتىجە يارىتىش قاتارلىق ھەق - هوقۇقلار ئۆز ئېگىسىگە خاس بولىدۇ، يېڭى دەۋرنىڭ چوشەنچىسىدە بۇ ھەق-هوقۇقلارنىڭ كىشىلەرنى باىلىققا ئىگە قىلىشتا ئېتىبارغا ئېلىنىدىغان مالىيە قىممىتى بار بولۇپ، بۇ شەرىئەتتە ئېتىبارغا ئېلىنىدىغان هوقۇق بولۇپ، بۇنىڭغا تاجاۋۇز قىلىش توغرا بولمايدۇ".

ئىككىنچى: ئۆز ساھىبى ئۈچۈن بولغان ھەق-هوقۇقنى قوغداش دېگەندىن، ئىلىم ۋە ياخشىلىق يوللىرىدا ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ۋە مەلۇمات ھاسىل قىلىش چەكللىنىدۇ دېگەنلىك مەقسەت قىلىنىمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن كىشىلەر بۇ نەرسىلەردىن پايدىلانساۋە مەنپە ئەتلەنسە بولىدۇ، لېكىن ئەسلى مەنبەسىنى تولۇق بايان قىلىش شەرتى بىلەن بولىدۇ.

جاماللۇدىن قاسىمى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "كتاب يىزىشتا بىلىش مۇھىم بولغان ئىشلاردىن: ھەر قانداق پائىدە، مەسىلە ۋە سۆزلىرىنى ئۆز ساھىبىغا نىسبەت بېرىش، ئۆزىگە تىكىشلىك بولمىغان نەرسىلەرنى كۆچۈرۈپ ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىشتىن ساقلىنىش، بولۇپ يالغانچى دېگەن نامغا ئىگە بولۇپ قىلىشتىن يىراق بولۇش كېرەك." [قەۋائىدۇل ھەدىس "ناملىق ئەسەر 40-بەتىن ئېلىنىدى].

ئىلىمنىڭ ئامانىتىدىن: "ھەرقانداق سۆزنى ۋە پىكىر-قاراشنى ئۆز ئىگىسىگە نىسبەت بېرىش، باشقىلارنىڭ ئىلمى مېۋسىدىن پايدىلىنىپ شان-شەرەپكە ئىگە بولماسلق، بۇنداق قىلىش ئوغىرىلىقنىڭ بىر شەكلى، ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىكىنىڭ بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ". [ئەررەسۇل ۋە ئىلىم "ناملىق ئەسەر 63-بەتىن ئېلىنىدى].

شۇنىڭدەك بۇ نەرسىلەرنى تەييار قىلغان كىشىلەرنىڭمۇ ئۆزى تەييار قىلغان نەرسىلەردىن باشقىلارنىڭ پايدىلىنىشى ۋە مەنپە ئەتلېنىشىنى چەكلىشى توغرا بولمايدۇ، ئەگەر چەكلەپ قالسا، ئۇلارنىڭ "بارلىق هوقۇقلار قوغدىلىنىدۇ" دېگەن سۆزى ئېتىبارغا ئېلىنىمايدۇ. بۇ ھەقتە تېخىمۇ تېپسىلى مەلۇماتقا ئېرىشىش ئۈچۈن 218902 - نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابغا قارالسىن.

ئۈچىنچى: بۇ نەرسىلەرنىڭ ساھىبىنىڭ هوقۇقى قوغدىلىنىدۇ دېگەندىن، بۇ نەرسىلەرنى كۆچۈرۈش، سۇرەتكە ئېلىش ۋە بىر ئىنسان مەنپە ئەتلېنىش ئۈچۈن قايىسى شەكىلە بولسا يوتىكەش چەكلېنىدۇ دېگەنلىكى تەقەززا قىلمائىدۇ.

ئەمما بۇ نەرسىلەرنى نەشر قىلىش ۋە تارقىتىش ئارقىلىق تىجارەت قىلىش ۋە پايدا ئېلىشنى مەقسەت قىلىپ قالسا، بۇنداق قىلىش ھارام بولىدۇ. شۇنداقلا، ئۇ كىشىنىڭ ماددى ھەق-هوقۇقىغا تاجاۋۇز قىلغان بولىدۇ.

شەيخ ئىبنى ئۇسەيمىين رەھىمەھۇللاھدىن: ئۇستىگە نەشر هوقۇقى قوغدىلىنىدۇ دەپ خەت يىزىلغان لىنتىلارنى تىجارەت ئۈچۈن ئەمەس بەلكى دەۋەت نىيتى بىلەن باشقىلارغا ھەقسىز تارقىتىش ئۈچۈن كۆپەيتىسە بۇ ھۆكۈم ئۆزگۈرەمدى؟ دەپ سورالغاندا، شەيخ جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېگەن: "مېنىڭ قارشىمدا بىر ئادەم ئۆزى پايدىلىنىش ئۈچۈن كۆپەيتىسە ھېچ گەپ يوق، ئەمما تىجارەت ئۈچۈن بولسا، بۇ لىنتىلارنى كۆچۈرۈپ ساتىدىغان دۇكانلارغا كۆچۈرۈپ بەرسە توغرا بولمايدۇ، چۈنكى ئۇنداق قىلىش ئۆز قېرىندىشىنىڭ ھەق-هوقۇقىغا تاجاۋۇز قىلغانلىقتۇر. ئەمما بىر كىشى يەنە بىر كىشىدىن كىتاب ياكى لېنىنى كۆپەيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلسا ھېچ گەپ بولمايدۇ". [ئىبنى قۇدامە رەھىمەھۇللاھنىڭ ئەلکاپى ناملىق ئەسەرىگە ئېلاۋە" ناملىق كىتابنىڭ 3-توم 373-بەتىن ئېلىنىدى].

يەنە شەيخ ئىبنى ئۇسەيمىيندىن: "كۆپەيتىش هوقۇقى قوغدىلىنىدۇ" دەپ خەت يىزىلغان لىنتىلارنى كۆپەيسە دۇرۇس بولامدى؟ دەپ سورالغاندا، شەيخ جاۋاپ بېرىپ: "مېنىڭ قارشىمچە، ئىنسان پەقەت ئۆزى ئۈچۈن كۆپەيتىپ پايدىلانسا بولىدۇ، ئەمما تىجارەت ئۈچۈن كۆپەيتىسە بولمايدۇ، چۈنكى ئۆزى ئۈچۈن كۆپەيتىپ پايدىلانسا، مەھسۇلات ساھىبىغا بۇنىڭ زېىنى بولمايدۇ.

ئەمما تىجارەت ئۈچۈن كۆپەيتىسە ۋە تىجارەت غەربىزى بىلەن باشقىلارغا تارقاتسا، بۇ باشقىلارنىڭ ھەققىگە تاجاۋۇز قىلغانلىق بولۇپ، بۇ خۇددى مۇسۇلمان يەنە بىر مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ سودىسى ئوستىگە سودا قىلغانلىققا ئوخشايدۇ، مۇسۇلماننىڭ يەنە بىر مۇسۇلماننىڭ سودىسىنى بۇزۇپ سودا قىلىشى ھارامدۇر." [ئۈچۈق سۆھىبەت 17-قسىم 164-بەت].

بۇ ھەقتە تېخىمۇ كۆپ مەلۇماتقا ئېرىشىش ئۈچۈن 21927 - نۇمۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىدا شەيخ سەئىد ھۇمەيدىنىڭ پەتنۋاسى نەقل قىلىنغان بولۇپ، شەيخ مۇنداق دەيدۇ: "كتاب ياكى لىنتلارنى تىجارەت مەقسىتىدە ياكى مەھسۇلات ئىگىسىگە زىيان يەتكۈزۈش مەقسىتىدە كۆپەيتىش توغرا بولمايدۇ، ئەمما ئىنسان ئۆزى ئۈچۈن بىر نۇسخا كۆچۈرۈپ پايدىلانسا، بۇنىڭ ئۈچۈن گۇناھ بولماسلىقىنى ئومىت قىلىمىز. لېكىن بۇ مەسىلىدە ئەڭ ئەۋزىزلى كۆپەيتىپ پايدىلانماستىن، شارائىتى بولسا سىتىۋېلىپ پايدىلىنىش كېرەك".

سوْزىمىزنىڭ خۇلاسىسى: "ھوقۇق قوغدىلىنىدۇ" دېگەن سۆز بىر كىشىنىڭ شەخسى مەنىپەئەتلەنىشى ياكى ئىلمى تەرىپتن پايدىلىنىشىنى چەكلەپ قويمايدۇ.